

ISTORIJSKI ASPEKT APITERAPIJE KAO TEMELJ ZNAČAJA, PUTA I MESTA OVE INTEGRATIVNE METODE ISCELJIVANJA U OBLASTI TRADICIONALNE MEDICINE

Historical aspect as a fundamental importance apitherapy , time and place of this integrative healing methods in traditional medicine

Nataša Đorđević

Ambulanta za zdravstvenu negu ApiDerm PLUS, Beograd

Sažetak

Apiterapija je pojam relativno novijeg datuma. Ipak, med, pčelinji vosak, propolis i ostali proizvodi pčela koriste se u ljudskoj ishrani od pamtiveka. Savremeni, integrativni pristup medicine, pčelinje proizvode danas klasifikuje ne samo kao prehrabene, već i kao proizvode koji utiču na isceljenje i unapređenje zdravlja čoveka. Apiterapija, kao savremena, integrativna metoda u funkciji zdravlja čoveka, zauzima sve značajnije mesto u okviru metoda Tradicionalne medicine u savremenom pristupu brige o zdravlju ljudske populacije.

Gljučne reči: Apiterapija, med, propolis, pčelinji proizvodi

Abstract

The concept of apitherapy is relatively recent.

However, honey, beeswax, propolis and other bee products are used in the human diet since the dawn of time.

Contemporary, integrative approach to medicine, bee products now classified not only as-feeding, but also as products that affect healing and improvement of human health.

Apitherapy, as a modern, integrative method in the function of human health, occupies an increasingly important place in the framework of the method of traditional medicine.

Also it plays a significant role in the modern approach for the health of the human population.

Key words: Apitherapy , honey, propolis, bee products

UVOD- ISTORIJSKI OSVRT

1921. godine dr Ernandes Pačekó nalazi nekoliko crteža u pećini Pauka kod Valensije u Španiji: čovek sa korpom u ruci penje se na drvo sa saćem oko koga kruže pčele, i uzima med. Crtež je iz epohe neolita, i demonstrira staru praksu sakupljanja pčelinjih proizvoda. Mnogi istorijski spomenici dokazuju da je prvobitni čovek voleo med, hranjiva i lekovita svojstva pčelinjih proizvoda bila su blagotvorna, što se prenosilo sa kolena na koleno i iz veka u vek. Ne postoji nacija, narod ili pleme na svetu koji nemaju legendi o njihovom hranjivom ili lekovitom dejstvu (1). Pre oko 6000 godina Egipćani su počeli gajiti pčelu kao domaći insekt. Od prve dinastije faraona (3200. god. p.n.e.) do rimskih vremena na znakovima njihovih vladara in a grobnicama faraona stajala je slika pčele. Na egipatskom papirusu od pre 3500 godina "Knjiga o spravljenju lekova za sve delove ljudskog tela" koji je dešifrovao dr Ebers, med se preporučuje za lečenje očnih, bubrežnih, stomačnih i drugih oboljenja. Edwin Smit je dešifrovao drugi hijeroglif iz istog doba gde se daju podaci o lekovitoj primeni meda u hirurškoj praksi i kod lečenja rana. Preporučuju se obloge, pomade, flasteri, pilule i drugi preparati od pčelinjih proizvoda.

Predmeti od pre 4000 godina nađeni u Kini i Indiji svedoče o dobro razvijenom pčelarstvu u ono doba. U sačuvanom istorijskom dokumentu toga vremena "Ajur-Veda" (Knjiga života) i u zakonima Manua govori se da je pomoću eliksira i dijeta u čiji sastav ulazi i med moguće produžiti ljudski život.

Drevna istočna medicina preporučivala je med kao protivotrov kod lečenja rana i trovanja biljnim, životinjskim i mineralnim materijama. U kineskoj i japanskoj farmakopejama ističe se da je med lek za unutrašnju i spoljašnju upotrebu i da treba da se koristi kao prva pomoć u svakoj porodici, i pripisuje mu široko dejstvo. U budističkoj farmakopeji "Šin-Honzo-Kijo" među se proisuju svojstva koja produžuju život, a u farmakopeji "Šokurijo-Hon-Zo" dinastije Tan smatra se da je med efikasno sredstvo za lečenje dezinterije. U knjigama iz dinastije Tan i Honzo-Šui med se preporučuje za lečenje "trulih zuba" i "istreblejenje glista". U Farmakopeji dinastije Tan savetuje se da se za svež izgled lica uzima med.

Med i vosak su bili poznati u Asiriji (2950.-2050.god pre nove ere).

U muzeju Pensilvanskog muzeja se i sada čuva kamena ploča od pre 4000 godina gde je sumerski lekar koji je živeo na teritoriji današnjeg Iraka napisao klinastim pismom recept koji sadrži med. Na pločicama od gline koje su nađene u Mesopotamji, a odnose se na 2700.god. p.n.e., ima citata gde se med pominje kao medicament. Slični pronalasci otkriveni su u Palestini, "zemlji gde teče med i mleko". Arabljani su bili dobri pčelari, upotrebljavali su med kao hranu i kao lek, i smatra li ga božijim darom. U njihovoj svetoj knjizi navedena su lekovita svojstva meda, a bolesnicima se savetovalo: "Jedite med i ozdravićete." Najpoznatiji predstavnik arapske medicine Avicena koristio je med za lečenje rana spremajući poagaćice od meda i pšeničnog brašna koje se stave na površinu rane. U njegovim zapisima se nalaze mnogi recepti u čiji sastav ulaze med i vosak. O medu on piše: "Okrepljuje dušu, pomaže probavu, izaziva apetit, oštri um i obnavlja pamćenje." Indijanci oko 6000. god p.n.e. koristili med kao hranu i lek. Poznavali su pčelinji lem propolis i koristili ga u svojoj originalnoj medicini za lečenje rana, a med i propolis kao lek (5).

Stari grčki naučnici i filozofi proučavali su hranjiva i lekovita svojstva pčelinjih proizvoda i koristili ih široko u racionalnoj ishrani i lečenju. Demokrit (460 – 370. god.p.n.e.) primenjivao je med kod oboljenja creva, rana i fistula. U svojim naučnim radovima Hipokrat (460 – 377. god.p.n.e.) navodi da med deluje kao an-

tiseptik i ekspektorans i produžuje život. On preporučuje med za lečenje stonačnih i oboljenja jetre, a primenjuje i pčelinji otrov kao lek. Aristotel (484 – 322. god.p.n.e.) je vršio naučna proučavanja pčelinjih proizvoda. On pripisuje lekovita svojstva svim pčelinjim proizvodima, a med posebno za lečenje kontuzija i gnojavih rana, kao i za lečenje očnih bolesti (5).

U svojim besmrtnim delima "Ilijada" i "Odiseja" Homer proslavlja božansko poreklo i čudotvornost meda. Junjakinja Agamede leči bolesnike, smiruje živce, daje san i odvažnost grčkim ratnicima služeći piće "kikeon", u čijem sastavu najveći deo pripada medu, jer se smatralo da med bogovima daruje besmrtnost i večnu mladost.

Veliko ininteresovanje za pčelarstvo i pčelinje proizvode pokazivali su i na prostoru Rimske imperije. Veliki rimski prirodnjak Plinije u svom delu "Istorija prirodnih nauka" posvećje mnoge stranice pčeli i njenim proizvodima. Govoreći o propolisu, on ga prikazuje kao "vrlo efikasan medikament", blagotvornih svojstava za lečenje očiju, rana i unutrašnjih organa. Dioskorid, koji je živeo jedan vek pre nove ere u svom delu "Materia medica" navodi da med prečišćuje rane, uklanja halucinacije, bolove u ušima, poboljšava vid, smanjuje kašalj, služi kao antidote protiv ujeda zmije, besnog psa, trovanja gljivama, aktivan je protiv vašiju i njihovih jaja. Ovo delo Dioskorida bilo je Jevanđelje lekara i farmaceuta do epohe Srednjeg veka i epohe Renesanse (5).

Čuveni lekar Galenus (130-210.god) koji se bavio medicinom u Rimu, koristio je med kao lek. U svom delu "De compositione medica mentorium" opisuje lekovito dejstvo i primenu pčelinjih proizvoda. Galenusu dugujemo upotrebu do dan danas lekovite pomade Kold-krem čiji je glavni sastojak pčelinji vosak.

U 15.tom veku kaluđer Fraj Bernardo de Laredo izdaje prvo farmaceutsko delo na kastilskom jeziku "Modus Faciendi", a prilikom njegovog drugog izdanja 1513. godine uključeno je novo poglavlje "Tajne lečenja" u kome su priloženi recepti koji daju uputstva za lečenje "čirnog raka" preparatom na bazi meda. U zborniku narodne medicine "Riznica siromaha" iz 13.tog veka čiji je autor papa Jovan 21., ili njegovi lekari, a koji je izdat ponovo u 18.om veku, med se preporučuje kao lek za fistule, rane, bolove u zglobovima i dr. Madridski farmaceut Feliks Palasis u 18. veku daje uputstva za korišćenje pčelinjih proizvoda za rektalnu upotrebu u vidu supozitorija, kao i drugi podaci o korišćenju voska u medicini. U gruzijskoj knjizi "Karabadi" o lekovima iz 12. veka govori o korišćenju propolisa kod upale usne duplje i zuba.

U zapisima grčkog istoričara Mavritija (6. vek) piše da su Iliri i Tračani gajili pčele i koristili med kao hranu i kao lek. Dolaskom Asparuhov Bugara na Balkansko poluostrvo, zahvaljujući povoljnom geografskom položaju su vrlo brzo postali prepoznatljivi po pčelinjim proizvodima, i konkurencija Vizantiji i susednim evropskim državama visokim kvalitetom meda i voska. Zbog kupovine kvalitetnih pčelinjih proizvoda tu su dolazili trgovci iz Đenove, Dubrovnika, Venecije, Arabije i drugih zemalja. Na prostoru današnje Srbije takođe su odavnina poznate vrste kvalitetnih proizvoda pčela (5).

Otkrivanjem mikroskopa, razvojem hemije i laboratorijskih radova, lečenje pčelinjim proizvodima dopunjeno je naučno-eksperimentalnim činjenicama, i prešlo u domen naučne medicine. Poznati lekari, istraživači i kliničari počeli su sistematska istraživanja hranjivih i lekovitih svojstava pčelinjih proizvoda. 1858. godine francuski lekar Dermatis objavljuje pozitivne rezultate u lečenju nekih oboljenja pčelinjim otrovom. Slede detaljne publikacije o lekovitom dejstvu pčelinjeg otrova I. Lokumskog (1864),

austrijskih lekara Terčija Kaitera (1886) i dr. Oni isto potvrđuju dobre rezultate u lečenju pčelinjim otrovom. Na trećem svetskom kongresu za borbu protiv reumatizma 1932. godine u Parizu razmatrano je pitanje lečenja ovog oboljenja pčelinjim otrovom.

U 20. Veku vrše se sistematska i dugotrajna naučno-eksperimentalna proučavanja svih pčelinjih proizvoda: hemijsko-biološki sastav, hranjiva, profilaktička i lekovita svojstva. Viteg (1906) utvrđuje nedostatak bakterijske flore u ćelijama saća bez obzira na povoljne uslove za njen razvoj u košnici. N. Sasklet (1932) nalazi da med ima baktericidno dejstvo prema izazivačima trbušnog tifusa, paratifusa, dizenterije i drugih želudačno-crevnih mikroorganizama. N. Dold i saradnici (1938) dolaze do zaključka da 17% rastvor meda zaustavlja razvitak dizenterijskih, antraksnih, tifusnih i dr. bakterija. Francuski istraživač S. Kaplas (1953) poklanja pažnju lekovitim svojstvima matičnog mleča.

Vodeće mesto u proučavanju lekovitih svojstava propolisa ima medicinska nauka u Rusiji, V. P. Kivalkina iz Kazanskog medicinskog instituta, zajedno sa saradnicima, iz Katedre za mikro-

biologiju koji proučavaju baktericidno i bakteriostatsko dejstvo propolisa na 100 kultura patogenih mikroorganizama zaključno sa izazivačem tuberkuloze, leptospiroze i gljivičnih bolesti. Svestrana eksperimentalna i klinička proučavanja pčelinjih proizvoda obavlja veliki broj drugih ruskih naučnih i medicinskih radnika.

ZAKLJUČAK

Apiterapija (od latinske reči apis – pčela) je komplementarna naučna disciplina tradicionalne medicine, najvećim delom nastala na viševjekovnom iskustvu ljudi koji su živeli u bliskom kontaktu sa pčelama. Ona u sebi objedinjuje preventivne i terapijske metode koje se zasnivaju na primeni pčelinjih proizvoda: cvetnog praha, matičnog mleča, meda, propolisa, pčelinjeg otrova i voska u svrhu očuvanja i unapređenja čovekovog zdravlja. Pčelinje proizvode je najbolje koristiti preventivno i profilaktički, u cilju održanja zdravlja. Apiterapiju kao metodu lečenja pojedinih bolesti treba uvek koristiti uz predhodnu konsultaciju lekara i u principu uvek zajedno sa metodama konvencionalne medicine.

LITERATURA:

1. Carlos Parada, 1997. *Genealogical Guide to Greek Mythology* Greek Mythology Link: Dictionary; Mecionice to Mineus
2. Cassileth B. *The Alternative Medicine Handbook*. New York, NY: W. W. Norton & Co; 1998.
3. Lindenfesler LA. *Antimicrobial activity of propolis*. *Am Bee J.* 1967;107:90–2.
4. Crane E. *Beekeeping: Science, Practice and World Recourses*. London: Heinemann; 1988.
5. Dr Stojmir Mladenov, Milenko Radosavović, *Lečenje pčelinjim proizvodima "Apiterapija" i osnovi pčelarstva, Katalogizacija u publikaciji Biblioteka Matice Srpske ISBN 954-8464-12-8*